

BOSHLANG‘ICH TA‘LIMDA TA‘LIMY O‘YINLARDAN FOYDALANISH ZARURATI.

Sherqo'ziyeva E'zozaxon Anvar qizi

Toshkent kimyo xalqaro universiteti

“Maktabgacha va boshlang‘ich ta‘lim metodikasi”

Kafedra “Boshlang‘ich ta‘lim nazariyasi va metodikasi”

mutaxassisligi bo‘yicha magistratura talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolamda sizlar Ta‘lim jarayonida uyushtiriladigan didaktik o‘yinlar ham o‘quvchilar tafakkurini rivojlantirish vositasi sanaladi. Didaktik o‘yinlarga dam olish yoki vaqt o‘tkazish vositasi emas, balki ta‘lim beruvchi faoliyat deb qarash lozimligi haqida ham batafsil ma‘lumot keltirilgan.*

Kalit so‘zlar: *Ta‘lim, bilim, didaktik o‘yinlar, Tinch o‘yinlar «O‘zim tekshiraman», «Hikoya». «U kim? Bu nima?», «Topag‘on». «Noto‘g‘ri jumla».*

Boshlang‘ich sinf o‘qituvchilarining ta‘limiy o‘yinlarga bo‘lgan munosabati ancha jiddiy. Ularning ko‘pchiligi bir qator o‘yinlarni boshlang‘ich sinflar darslarida foydalanish uchun qulayligini aytib o‘tdilar. Ammo bu o‘yinlar deyarli bir xil edi. Bundan tashqari «Didaktik o‘yinlardan darsning qaysi qismida ko‘proq foydalanasiz?» deb so‘raganimizda, 10 nafar boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi «Asosan dam olish daqiqalarida hamda o‘tgan mavzuni mustahkamlashda» deb javob berdilar. Vaholanki, to‘g‘ri foydalanilgan didaktik o‘yinlar boshlang‘ich sinf ona tili va o‘qish darslarida yangi mavzuni bayon qilishda hamda mustahkamlashda eng qulay metod hisoblanadi. Zero, o‘yin bilimlarni o‘zlashtirish yo‘lidagi har qanday mashaqqatlarni osongina engib o‘tishga, qiyin jarayonni o‘yinlar bilan uyg‘unlashtirgan holda engillatishga yordam beruvchi ta‘lim usulidir. Darslarning shu zaylda tashkil etilishi barkamol shaxs tarbiyasida muhim qadam bo‘lib xizmat qiladi. Ta‘lim jarayonida uyushtiriladigan didaktik o‘yinlar ham o‘quvchilar tafakkurini rivojlantirish vositasi sanaladi. Didaktik o‘yinlarga dam olish yoki vaqt o‘tkazish vositasi emas, balki ta‘lim beruvchi faoliyat deb qarash lozimdir. Ta‘limiy o‘yinlarning turli xil tasnifi mavjudligi xususida ishning birinchi bobida to‘xtalib o‘tgan edik. O‘yinlar mazmuni va amalga oshirish shakliga ko‘ra sinflarga ajratilgan edi. Quyida boshlang‘ich sinf ona tili darslarida uyushtiriladigan didaktik o‘yinlar va ularning mustaqil fikrlash bilan bog‘liq o‘ziga xos xususiyatlari haqida fikr yuritamiz. Tinch o‘yinlar «O‘zim tekshiraman». Bunday o‘yinlarni o‘tkazishda kichik hajmdagi diktant matni tanlanadi va u darsning kirish qismida 6 uyushtiriladi. O‘qituvchi o‘quvchilarga kichik hajmdagi diktant yozdiradi. Barcha

o‘quvchilar yozib bo‘lishgach, o‘qituvchi xattaxtaga diktantni yozib ko‘rsatadi. Mabodo diktant oldin xattaxtaga yozilib, usti yopib qo‘yilgan bo‘lsa, o‘qituvchi pardani ochadi. O‘quvchilar esa unga qarab o‘zlari yozgan diktantni tekshiradilar. Bunday diktantlarni alifbe davrida ham qo‘llash mumkin bo‘lib, o‘qituvchi avvaliga faqat harflardan, so‘ngra (undosh harflar bilan tanishtirilgach) bo‘g‘inlardan iborat quyidagicha turli variantlarda diktant yozdirsa, o‘quvchilarning o‘quv-biluv malakalari shakllana boradi.

1-variant: O,o, I,i, U,u, A,a.

2-variant: -Lo, -no, -to, -mi, -un, -in.

3-variant: Bola, lola, ona, zar, par.

4-variant: Bugun havo issiq.

«Hikoya». O‘qituvchi xattaxtaga bir nechta so‘z yozib qo‘yadi. O‘quvchilar mustaqil ravishda shu so‘zlar ishtirokida hikoya tuzadilar. Shu jarayonda ularning lug‘at boyligi oshishi bilan birga, gaplarni to‘g‘ri tuzish, tovushlarni to‘g‘ri talaffuz qilish, ijodiy va mustaqil fikrlash qobiliyati shakllanadi. O‘qituvchining vaqti-vaqti bilan rag‘batlantirishi o‘quvchilarning o‘ziga bo‘lgan ishonchini orttiradi. Bu o‘yindan darsdan tashqari mashg‘ulotlarda, to‘garaklarda ham bemalol foydalanish mumkin. Masalan: Nafisa, soat, yomg‘ir, kitob. «U kim? Bu nima?». Stol ustiga bir qancha predmetlar terib qo‘yiladi. O‘qituvchi shu predmetlardan birortasini ta‘riflaydi. O‘quvchilar shu belgilar asosida gap nima haqida borayotganligini topadilar. Bu o‘yinning afzallik tomoni shundaki, uni dars davomida o‘quvchilar diqqatini jamlash, qo‘llariga dam berish maqsadida yoki yangi tovushlar bilan tanishtirish, yangi mavzuni bayon qilish jarayonida foydalanish mumkin. Bu o‘yin o‘quvchilarda ziyraklik, sinchkovlik sifatlarini va mustaqil fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishga imkon beradi. Masalan: U shar shaklida. Uni mashhur sportchilarimiz ham stadionlarda o‘ynaydilar. U yosh bolalarning ham sevimli o‘yinchog‘i. (javob: koptok). «Topag‘on». O‘qituvchi biror belgi asosida savol beradi. O‘quvchilar shu belgini o‘zida aks ettirgan predmetlar nomlarini aytadilar. Eng ko‘p to‘g‘ri javob topgan o‘quvchilar g‘olib sanaladi. Bu o‘yinni o‘tkazish o‘quvchilarga so‘z turkumlari haqidagi dastlabki ma‘lumotlar berish jarayonini engillashtiradi. Bundan tashqari, hozirjavoblik, mustaqillik, ziyraklik, ijodkorlik kabi sifatlarini shakllantiradi. «Noto‘g‘ri jumla». Bu o‘yin suratlar asosida o‘tkaziladi. O‘qituvchi suratni tasvirlab berish davomida suratga tegishli bo‘lmagan jumalarni ham ishlatadi. O‘quvchilar ziyraklik bilan shu jumlani topishlari lozim. O‘quvchilardan bu o‘yin davomida ziyraklik, sinchkovlik, kuzatuvchanlik va diqqat talab qilinadi. Ular suratni sinchkovlik bilan kuzatish bilan bir qatorda o‘qituvchining hikoyasini ham diqqat bilan tinglab turadilar. Har bir noto‘g‘ri jumlaning topish ularning o‘ziga bo‘lgan ishonchi va darsga qiziqishini orttiradi. Bu o‘yindan faqat ona tili darslarida emas, darsdan tashqari mashg‘ulotlarda ham foydalanish mumkin. «Bo‘lishi mumkin emas». O‘yin

davomida o‘qituvchi matnni o‘qiydi. O‘quvchilar bo‘lishi mumkin bo‘lmagan voqealar ifodalangan jumla yoki gapni topishlari lozim. Hazil-mutoyiba bilan o‘tadigan bu o‘yin ziyraklik, sinchkovlik va kuzatuvchanlikni talab qilishi bilan birga, hikoya tinglash ko‘nikmasini shakllantirishga ham yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. G‘ulomova X. v.b. 4- sinfda ona tili darslari. ”O‘qituvchi”. T. 2012
2. Qodirova F., Qodirova M. Bolalar nutqini o‘stirish nazariyasi va metodikasi. Toshkent – 2006 yil.
3. Qosimova K., Matchonov S., G‘ulomova X., Yo‘ldosheva SH., Sariyev Sh. Ona tili o‘qitish metodikasi. Darslik. T., “Noshir” 2009.
4. R. Ikromova, X. G‘ulomova, SH. Yo‘ldosheva, D. Shodmonqulova Ona tili 4-sinf uchun darslik „O‘qituvchi“ nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent – 2017